

För lite och för sent! Vi behöver ett nytt museum för historia!

Av Elisabeth Elgán

Äntligen, hade jag hoppats kunna utropa. Äntligen har Sverige fått en utställning om historia att tala om! Men tyvärr måste den utställning som invigdes på Historiska museet i Stockholm den 24 maj i år karaktäriseras med ett annat nött uttryck: för lite och för sent. I dag, när världshistoria och transnationell historia är på uppgång, både inom facket och populärvetenskapligt, känns en utställning om Sveriges historia, hopträngd i en av Historiska museets salar och på två trappavsatser, nästan lite pinsam.

Kanske var det fler än jag som hade höga förväntningar när Historiska museet lät trumpeta ut att efter påstötningar från Norstedts förlag, som ger ut det nya och ambitiösa åttabandsverket *Sveriges historia*, och TV4, som sänder en serie program på samma tema, hade man bestämt sig för att lägga andra planer åt sidan och göra sin största satsning på 15 år: En utställning om historia. Historiska museet är ju annars, sitt namn till trots, ett museum som förvaltar och visar upp fynd från främst arkeologiska utgrävningar på svensk mark och äldre kyrkokonst från svenska församlingskyrkor. Resten heter det att Nordiska museet ska sköta.

Men nu har Historiska museet alltså satt upp en utställning om Sveriges historia från 1000-talet till 1900-talet. Utställningen består av tio vackra små utrymmen som vart och ett skall spegla ett sekel. På golvet löper en upphöjd, lysande kronologi där varje årtal från 1000 till 2045 finns med även om det inte finns några upplysningarna om varje årtal. När upplysningar förekommer handlar det främst om kungabröllop. Kan det vara så att det inte bara var påtryckningar från Norstedts och TV4 som gjorde att museet lade om sina planer? Spelade kronprinsessparets bröllop roll? Utställningen invigdes också av kung Carl XVI Gustaf – inte av till exempel statsministern eller utbildningsministern.

Utställningen spretar åt flera håll. Introduktionstexten lovar olika röster ur historien: "Historien om det vi kallar Sverige är egentligen ett oändligt antal människors tankar, beslut och handlingar – en kör av röster, där utställningen bara kommer att kunna ge plats åt ett fåtal." Här ligger den nya utställningen i linje med museets utomordentliga utställning Forntider,

som speglar människors livsvillkor i det område som i dag är Sverige mellan 7000 f. Kr. och 600 e. Kr. Den utställningen utgår från spektakulära arkeologiska fynd men syftar till att diskutera existentiella frågor: Vad innebär det att vara människa? Varför ser våra liv ut som de gör?

I utställningen Sveriges historia får dock detta existentiella perspektiv snabbt konkurreras av flera andra sätt att berätta historia. Det lilla utrymmet är överlastat av olika ambitioner och besökaren drabbas lätt redan i det första rummet av yrsel. Det existentiella perspektivet hamnar i skuggan av en mer traditionell politisk historia i kombination med ett försök att gestalta historia som en känsla – det sista i form av dikter författade av dramaturgen Jonas Jarl Skute.

Den politiska historien möter oss redan på första trappavsatsen i form av ett bildspel över kungariket och staten Sveriges geografiska utbredning under varje århundrade sedan 1000-talet. I varje rum finns också en karta med nuvarande Sverige i mitten och de dåtida gränserna inritade ackompanjerad av korta och kärnfulla översikter över varje sekels viktigaste förändringar, författade av Dick Harrison. Denna historia om Sverige inkluderar också de perspektiv som varit omhuldade i forskningen under de senaste årtiondena: Här finns inte bara ett genusperspektiv, här finns också många hänvisningar till genusordningen som gjorde att manligt kön gav mer resurser och mer makt än kvinnligt kön i samma situation och hänvisningar till hur genusordningen utmanats och förändrats. Den sociala ojämlikheten ges också stor plats och frågan om den ojämnt fördelade maktutövningen är ständigt närvarande. Slavar, trälar, Sveriges vinster på slavhandeln och det koloniala systemet kommer även med, liksom romerna och samerna och synen på samernas land som ett Eldorado för svenska staten.

Men eftersom Sveriges historia är en utställning, så visar den naturligtvis också föremål, och eftersom det är en utställning på ett stort statligt museum, så har den också försetts med pedagogiska manicker. De historiska föremålen är dock inte så många. Så länge vi rör oss på medeltiden är föremålen utsökta och elegant iscensatta. Men när vi kommer längre fram i tiden så blir föremålen allt färre och allt märkligare. I vissa fall ropar montrarna nästan tomma, som den stora blåa snurran i metall, en monter som skall illustrera klassamhället. För arbetarklassen finns några tallrikar utställda, för den lägre medelklassen en knäppkänga, men på de översta hyllorna är det tomt. Hade de rika bara sina aktier att förlora? Ägde de inga grejer?

Och vad hände då med rösterna? Jo, de finns också med i utställningen,

i form av berättelser om olika människoöden. Fast inte så många. Vi får höra om bonden som bestraffades för att han ville diskutera teologi och om Ulrika Eleonora Stålhammar som klädde sig som man och drog ut i krig och sen gifte sig med en kvinna. Deras historia berättas på skärmar, utan källhänvisningar och tyvärr också utan de föremål som tillhörde, eller kunde ha tillhört, dem.

Jag är rädd att den här utställningen inte riktigt tillfredställer någon: inte den som vill se historiska föremål, inte de gymnasieelever som behöver få något mer än vad de redan läst i sina uppdaterade läroböcker och inte besökare från andra håll i världen som kommer till Stockholm och frågar var museet är där de kan få Sveriges plats i världen förklarad för sig – vikingatågens betydelse; trettioåriga kriget, drottning Kristina; Sveriges imperium i Östersjöområdet; mordet på Gustav III; varför fattiga Sverige blev så rikt; varför politiska grupper sällan valt våld som taktik; hur välfärdstaten fungerar; om Sverige är så jämställt som det sägs; och så vidare.

I dag är vi nog många som är sugna på att ett se en stor permanent utställning om Sveriges historia utifrån ett transnationellt och globalt perspektiv. Det har kommit många nya och spännande forskningsrön på sista tiden om bland annat människans ursprung, som man tycker kunde presenteras här i stället för som nu på Naturhistoriska riksmuseet. Hur flödena av människor, idéer och varor sett ut över världen i ett långt tidsperspektiv, liksom om Sveriges roll i dessa flöden vore en självklar fortsättning på historien om hur människoslaktet utvecklades och befolkade jordklotet. Sveriges statsbildning i förhållande till andra statsbildningar över tid, den sociala ojämlikheten, genusordningen historiskt och mycket annat står också på önskelistan. Den är lång men inte ogörlig.

Kanske är det dags att Historiska museet får ett utökat uppdrag och att lokalerna, budgeten och personalen anpassas därefter? Museets borggård kunde glasas in och bli en fin utställningslokal i flera öppna plan, som det vackra Musée d'Orsay i Paris. Eller så lämnar man tillbaka den kristna konsten till de församlingar som en gång köpt in den och använder dessa salar till historia i stället.

I ett rikt turistland som Sverige som dessutom har en folkbildningstradition – något som mina franska kolleger aldrig missar att fråga ut mig om – så borde ett riktigt historiskt museum som täcker världshistorien och Sveriges plats i denna från forntiden till i dag inte vara en orimlighet.

Ett upprop för en sådan nysatsning vore på sin plats.